

23.34x30.33	1/5	עמוד 40	הארץ - מוסף הארץ	27/05/2022	81823376-8
מכללת הדסה - 82040					

בית"ר ירושלים נחשבת היום למוקד של ימין נצי. אך בשנים שלפני '48, היא היתה מעוז שמאלי עופר אדרת עמוד 40

בית"ר ירושלים, שמאלנים מימים ימימה

בשנות ה-40 הקשרים בין בית"ר ירושלים לקבוצות הכדורגל הערביות היו כה טובים, עד שההתאחדות הפלסטינית הציעה לבית"ר להצטרף אליה. וכשמכבי והפועל הפלו את המועדונים הערביים, היתה זו דווקא בית"ר שנלחמה עבורם. הצד המפתיע של תולדות הכדורגל בישראל

עופר אדרת

21.65x29.27	2/5	41	עמוד	הארץ - מוסף הארץ	27/05/2022	81823377-9
מכללת הדסה - 82040						

נערים יהודים וערבים משחקים כדורגל ליד חומות העיר העתיקה בירושלים, שנות ה-20

צילומים: הארכיון הציוני המרכזי מתוך הספר: "עומדים בשער", הוצאת עם עובד

לפני כ-80 שנה התקבלה הצעה מפתיעה בענף הכדורגל המקומי בארץ-ישראל/פלסטינה. התאגדות המועדונים הערביים בירושלים, שהתמוגה עם התאחדות הספורט הפלסטינית, הציעה לבית"ר ירושלים להצטרף אליה. ברקע לכך היו הקשרים הטובים בין בית"ר ירושלים ובין המועדונים הערביים בעיר, והעובדה שהתאחדות הכדורגל הארצישראלית הוניהה באותה תקופה את הספורט בירושלים. בית"ר ירושלים הורכבה אז מנערים יהודים יוצאי ארץ צות ערב והחלה לצבור מוניטין. "כדידותה של בית"ר ירושלים, שמגרשה היה בשכונת קרית שמואל, שאותו שכרה מאפנדי ערבי, הביאה אותה לזרועות המועדונים הלא-יהודיים בעיר", אומר ד"ר עומר עינב, היסטוריון שחוקר את המפגש היהודי-ערבי במגרשי הכדורגל בארץ. בין היתר, בסוף 1943 ובתחילת 1944 שיחקה הקבוצה כמה פעמים נגד המועדון השכן מקטמון אל-דג'אני, הטוב מבין המועדונים הערביים בעיר. התשובה להצעה, עם זאת, היתה שלילית. "למרות הקירבה ואפילו הרווח הספורטיבי הפור-טנציאלי שהיה מובטח לבית"ר בצעד כזה, גברה הנאמנות ללאום ולהתאחדות הארצישראלית וההצעה נדחתה", אומר עינב.

מעיון בעיתוני התקופה, כמו גם בארכיונים רבים בארץ ובעולם, למד עינב על התפקיד יוצא הדופן שמילאה אגודת בית"ר, תחילה בית"ר תל אביב ובהמשך גם בית"ר ירושלים – בהתקרבות בין יהודים לערבים בימי המנדט הבריטי. "זה הסקופ שלי, שגורם להרמת גבה בהקשר עכש-ווי", הוא אומר בראיון למוסף הארץ לרגל צאת ספרו "עומדים בשער – כדורגל ויחסי יהודים וערבים בארץ-פלסטיין, 1917-1949" (עם עובד).

במחקרו עינב מצליח להתמקד באירועים מקור-מיים מענף הכדורגל – וניהים לכאורה על רקע הדרמה העולמית של מלחמת העולם השנייה והשוואה שהתחוללה באותן שנים – ולהאיר באמ-צעותם באופן חדש את הסכסוך הערבי-ישראלי.

כך, ב-1942, בחודשים הסוערים בוירה הביני-לאומית, שכללו את כינוס ועידת ואנוה בכרלין, רצח אברהם ("יאיר") שטרן בתל אביב והטבעת אוניית המעפילים "סטרומה" בים השחור, נרשמה דרמה מקומית עתירת משמעות לאומית בתל אביב. קבוצת הכדורגל בית"ר תל אביב שיחקה נגד מועדון הספורט האיטלקי ח'פיה ("איסלא-מיק") באצטדיון המכביה. הקבוצה היהודית הופי-עה בהרכבה החזק ביותר והביסה 1:5 את יריבתה בכימה המרכזית במפעל הספורטיבי החשוב ביותר ביישוב באותה עת – הגביע הארצישראלי. "הקבוצה הערבית מחיפה לא יכלה לעמוד בפני בית"ר", דיווח "הארץ". "ניתנה האפשרות לראות את משחק הכוחות לאומית, כמות שהוא", התענג העיתונאי הרוויזיוניסט יוסף ויניצקי בעיתון "המשקיף". קוראי העיתונים לא נדרשו למאמץ מיוחד כדי להבחין בגאוה הלאומית מבעד לדיווח החדשותי.

ואולם החשיבות של האירוע הזה לא היתה רק בניצחון "היהודים" על "הערבים", אלא דווקא בעצם העובדה שקבוצה יהודית הסכימה לשחק נגד יריבה ערבית. מתברר, כי בנקודת הז-מן ההיסטורית ההיא מצאו עצמם הר-וויוניסטים והערבים בסירה אחת מול הממסד הציוני מהשמאל-מרכז, שהדיר את שניהם. "יש-ראל הראשונה", שהיתה אז מכבי והפועל,

התעלמה מכל האחרים", אומר עינב. כך, חרף היחסים המסוכסכים בינו לבין עצמו, שתי הקבו-צות היהודיות "היו עסוקות בלדפוק את בית"ר ואת המועדונים הערביים", כדבריו. ההדרה התבטאה, בין היתר, במניעת הש-תתפות במשחקים ובייצוג לא הולם בהנהלת ההתאחדות הארצישראלית. "זכות ההצבעה של נציג בית"ר ושל נציג הערבים אין לה למעשה ערך ממשי", נכתב במסמך פנימי של ההתאח-דו, שמצטט עינב בספרו.

על הרקע הזה התקרבה הקבוצה מבית מדרשו של ו'בוטינסקי דווקא אל הקבוצות הפלסטיניות, נגדן הפגינה איבה כמישור הלאומי. "היא לא הלכה אליהן בנפש חפצה, אבל לא היתה לבית"ר ברירה והיא הבינה שאנשי מכבי והפו-על מתייחסים אליה ואל הערבים כמיעוט, ומר-חיקים אותם", אומר עינב.

ההתחלה לא היתה קלה. כשבחודש מאי 1940 כישרה התקשורת על משחק בין בית"ר תל אביב וקבוצה ערבית מחיפה, נועק מוכיר מר-עדון בית"ר, צבי רוזנבלט – שכמה שנים לפני כן זוכה מאשמת רצח ארלוזורוב – להכחיש את הדיווח. פניות של מועדונים ערביים מחיפה לש-חק עם בית"ר תל אביב בשבועות לאחר מכן נענו בשלילה. "במועדון חששו להצטייר כמשתפי הפעולה עם יהודים", הסביר עינב.

אולם חרף ההכחשות וההסתייגות, יצאה לד-רך "ברית מיעוטים/מקופחים" בין בית"ר לער-בים, שנאבקו יחד בהתעלמות הממסדית. תחילה ניסו בבית"ר את כוחם עם קבוצת הכדורגל של ימק"א, שאמנם לא היתה מועדון ערבי, אך רבים משחקניה היו ערבים. בהמשך התקיים מפגש בין בית"ר תל אביב למועדון הארמני הומנטמן, כח-לק מהגביע הארצישראלי. בסוף אוקטובר 1941 שיחקה בית"ר תל אביב בפעם הראשונה נגד קבוצה ערבית – מועדון הספורט הלאומי יפו, בליגת תל אביב והדרום.

המפגש הבא של בית"ר עם קבוצה ערבית, ב-14 בפברואר 1942, הוא זה שתואר בפתח כתבה זו. תשעה חודשים לאחר מכן, כשהמוע-דונים הערביים היו עם רגל אחת מחוץ להתא-חדות הארצישראלית, כשאף מועדון יהודי גדול לא שיחק נגדם, היתה זו בית"ר תל אביב שקיימה משחק ידידות בחיפה נגד "שבאב אל-ערב" (הנוער הערבי), בחיזוק שחקנים ממועדון הספורט האיטלקי.

שערוורייה גדולה פרצה בקיץ 1943, כשבית"ר תל אביב שיחקה נגד מועדון אל-אהלי המצרי באצטדיון המכביה בתל אביב. ההתאח-דו הארצישראלית התנגדה לביקור של הכוכ-בים המצרים, והתוצאה היתה השעיית בית"ר מההתאחדות הארצישראלית. בבית"ר זעמו ומחו נגד מה שכונה "בגידה" ו"קיפוח", אשר שור-שיהם "ביחס הזדוני מצד השמאל ועוזריו אל בית"ר בכל יתר השטחים", כפי שנטען באסיפת מחאה שכונסה אז.

מטבע הדברים, לא הכל היה רורד ביחסים המורכבים בין הבית"רים לערבים. גם בתוך בית"ר נשמעו קולות שהתנגדו להתקרבות הזאת, וכפי שמודה עינב, "המגרש היה בחזקת הזדמנות לבית"ר להפגין עליונות ספורטיבית, ובמשתמע לאומית, על פני הערבים". בסופו של דבר היה זה מפגש של אינטרסים.

21.71x26.64	3/5	עמוד 42	הארץ - מוסף הארץ	27/05/2022	81823378-0
מכללת הדסה - 82040					

הושחת לאחר שהונף דגל ציוני והושרו שירים לאומיים בשעת המשחק. תקרית דומה אירעה גם בדמשק ב-1929. העיתון "דאר היום" הסביר זאת כך: "בתקופת הרתיחה שבה אנו חיים ביום הזה, ובמצב חוסר הסובלנות הגועית שבו אנו נתונים בארצות המזרח, כל תבוסה לאיוז קבוצה ספורטיבית ערבית, תהי זו לבנונית, סורית או פלסטינית – כלפי כל ניצחון של איוז קבוצה יהודית, פירור שם במילון דמיונם של המסתכלים הערבים – התקפה מלחמתית מצד יהודים על ערבים, התקפה במלוא מובן המילה הדורשת נקם".

המשחקים בביירות ובדמשק היו חלק מניסיון של ראשי תנועות הספורט היהודיות בארץ לחפש קשרים חדשים בסביבה הגיאוגרפית הקרובה – במצרים, בלבנון ובסוריה. ב-1927, לדוגמה, מועדון הכדורגל היווני מאלכסנדריה "רמלה אטוס" ביקר בארץ וקיים שלושה משחקים – נגד מכבי תל אביב, נגד מכבי חשמונאי ונגד נבחרת ארצות של מכבי. "הביקור ענה באופן מושלם לציפיות של מכבי: המועדון היה ברמה טובה מספיק להקשות על הקבוצות היהודיות; ועם זה לא ברמה גבוהה מדי. הביקור סוכם בהצלחה רבה ונהיה לאחד בן דרך ביחסים הספורטיביים בין היישוב למצרים", כותב עינב בספר. עוד באותה שנה נערך ביקור גומלין במצרים של מכבי חשמונאי. משלחת של הקבוצה הירושלמית התארחת אצל נבחרת מצרית בקהיר והפסידה לה 2:5, ואצל רמלה אטוס באלכסנדריה – משחק שהסתיים בתיקו 1:1 או בהפסד 2:1 – הדיווחים סותרים בנושא. הקהילה היהודית וההסתדרות הציונית במצרים סיפקו למשלחת מהארץ קבלות פנים חגיגיות.

ב-1930 הורכבה נבחרת מארץ ישראל-פלסטין, שכללה תשעה שחקנים בריטים מהמטרה ומהצבא ושישה שחקנים יהודים ממועדוני מכבי. הם הפסידו בשלושת המשחקים במצרים – שניים בקהיר ואחד באלכסנדריה. הופעתה עוררה שערורייה קטנה, שכן הנבחרת הופיעה עם האות P, קיצור של פלסטין, על המדים, והכיתוב בעברית, ארץ-ישראל, נדחק לשוליים. ב-1927 הגיעה לחיפה נבחרת של האוניברסיטה האמריקאית בביירות, שהפסידה 2:0 להפועל חיפה. ביקור גומלין נערך ב-1928. הפעם ניצחה הקבוצה מארץ ישראל את הלבנונים 4:1. המשלחת, בראשות אבא חושי, איש תנועת העבודה, התקבלה בטקס חגיגי, ובעיתון "דבר" דווח, כי סטודנטים ערבים מארץ ישראל, שלומדים בלבנון, עודדו את שחקני הפועל מארץ ישראל.

מטבע הדברים, היה גם צד שני למטבע. עיתון "אל-חיאת", שיצא לאור בירושלים, כתב מכתב נוקב לערביי לבנון בעקבות הידיעות על ההזמנה וקבלת הפנים החמה למכבי תל אביב בביירות ב-1930. "אחים יקרים, האם שכחתם שאתם ואנחנו משתייכים לאותו גזע אצילי? למה פגעתם ברגשות של אחיכם הפלסטינים על ידי שליחת הומונה לאויביהם המושבעים, שעובדים יום וליילה במטרה לחסל אותם ולהשכיח זכרו של כל ערבי מפלסטין?"

בדמשק ניצחה הפועל תל אביב 2:3 את מועדון אל-ברדא. בתום המשחק התפתחה תגרה בין שחקני הפועל ואוהדיהם ובין צעירים מקומיים והושחת הדגל הציוני של המשלחת היהודית. לפי הדיווחים המקומיים, שחקני הפועל חגגו את הניצחון בהנפת הדגל ברחובות העיר בהתרסה, שבתגובה לה ועם הקהל המקומי והשיב בגידופים

כדורגל במגרש הפועל תל אביב בנבול תל אביב ויפו. האורחים הגיעו ממצרים – שחקני המועדון המצרי של פועלי החשמלית (טראם) מאלכסנדריה. התאחדות הספורט הפלסטינית, שהוקמה שנתיים לפני כן, ניסתה להשפיע על המועדון המצרי לא לשחק נגד מועדון יהודי, אך נכשלה – לא בפעם הראשונה וגם לא האחרונה.

כפי שמסביר עינב, בבית"ר השתמשו ב"ברית" שכרתו עם הערבים כדי לאיים על הפועל ומכבי בפרישה מההתאחדות, ולחלל האוויר נזרקו אמירות בסגנון – "כיצד ייתכן, שבשעה שבאירופה היהודים נשלחים אל מותם, יהודים מדירים יהודים, ואלה נאלצים לשחק עם ערבים, בארץ ישראל".

משחק הכדורגל הראשון במגרש ימק"א, 1933. רבים משחקניה של קבוצת ימק"א היו ערבים

בשנות ה-30 שיחקו בביירות מכבי ת"א, הפועל ת"א והפועל חיפה. גם בדמשק התקיימו משחקים דומים. בעיתונות הפלסטינית ביקרו את ערביי לבנון בעקבות קבלת הפנים החמה לה זכו שחקני מכבי: "למה פגעתם ברגשות אחיכם הפלסטינים על ידי הזמנת אויביהם המושבעים?"

איפה התרבושים האדומים

כמאה ה-21 נעשו המוטיבים הלאומניים והג'זעניים נפוצים בבית"ר ירושלים, בין היתר סביב הקריאות "מוות לערבים" ביציעים והדיון הסוער בשאלת צירופו של שחקן ערבי לקבוצה. אבל את שורשי הגזענות איתר עינב עוד במחצית הראשונה של המאה ה-20 ודווקא בקבוצות יהודיות אחרות. כך לדוגמה, בספטמבר 1944, בעקבות הגעת שחקנים יהודים חדשים, פליטים מפולין, לקבוצת הפועל ירושלים, "הורחקו מתוך שורותיה שני השחקנים הערבים, ששיחקו בקביעות במשך זמן רב על אף ההתמרמרות שהופעתם היתה מעוררת בקהל הירושלמי", מצוטט יעקב בן-יחזקאל בעיתון "המשקיף". גם בקרב הערבים לא כולם הקפידו לשמור תמיד על רוח ספורטיבית. ב-1934 נערך משחק

הפועל ניצחה 3:0. עיתון "דבר" מ-29 באוקטובר דיווח על כך במילים הבאות: "לגבי תחרות בינלאומית לא היה רב הקהל. תרבושים אדומים לא נראו כמעט. גדול, כנראה, רוגום של שכנינו על המצרים, המקשרים קשרי ספורט עם הציונים, ועל כן יכלינו – אם גם בקושי – ואינם יוצאים לראות במחזה, כיצד נלחמים מורסלמים עם יהודים על שדה הכדורגל". התרבושים האדומים הם אלה של הנכבדים הערבים מיפו. העובדה כי כמעט שלא נראו בקהל משקפת את רוח התקופה: שיאו של אחד החרות הערביים על היישוב.

ב-1931 ערכו הפועל חיפה והפועל תל אביב ביקורים בביירות. "המרחב הספורטיבי גם הפעם לא נותר נקי ממתחים לאומיים", אומר עינב. בעיתוני לבנון דווח, כי רכב של שחקני הפועל

21.3x30.07	4/5	43 עמוד	הארץ - מוסף הארץ	27/05/2022	81823379-1
82040 - הכללת הדטה					

משחק בין הקבוצה המצרית אל-תרסאנה לבין הפועל ארץ ישראל, יוני 1935

אביב בהנחיית מוטי גולני ואייל זיסה היום הוא מלמד במכללה האקדמית הדסה בירושלים ובאוניברסיטת חיפה קורסים על ספורט ופוליטיקה, תקשורת וכדורגל. את המחקר שלו הוא ביצע בארכיונים רבים. לצד הגדולים, כמו ארכיון המדינה, הארכיון הציוני והספרייה הלאומית, הוא פנה גם לארכיוני תנועת העבודה, ז'בוטינסקי, וינגייט וההגנה, לצד ארכיונים בעיריות ובמועצות מקומיות ואפילו ספריית מסגד אל אקצה בירושלים. "הפכתי כל אכן כדי לנסות למצוא חומה, כי חומר על ספורט תמיד נמצא בתחתית הערימה", הוא אומר. "הארכיונים מלאים בהתכתבויות על נושאים חשובים יותר, דיפלומטיים, מדיניים, צבאיים וביטחוניים", הוא מסביר.

כשהוא נשאל מה לארכיון ההגנה ולכדורגל, מסביר עינב כי בתיקי הכפרים, שהיו התוצרים של איסוף המודיעין על כפרים ערביים, מצא חשיבות של ההגנה כי פעילות ספורטיבית ערבית היא כישוי לפעילות צבאית. אלה הניבו לו חומר טוב – "ערימות של עמודים ממועדוני ספורט ערביים". בין הארכיונים הוא מצא "הכל מהכל", כדבריו. החל בוהות מוחלטת בין תהליכים פוליטיים לבין מה שהתרחש על המגרש, וכלה במקרים הפוכים, כמו זה שאירע ב-1929, שבה פרצו מאורעות תרפ"ט. היחסים הספורטיביים בין יהודים לערבים הגיעו באותה שנה דווקא ל"אחת מנקודות השיא החיוביות בתקופת המנדט", אומר עינב, ומוסיף: "המתח הלאומי הגואה בסוגיית הכותל המערבי כמעט לא חילחל למגרש, ומשחקים רבים נערכו בין מועדונים יהודיים, ערביים ובריטיים באווירה טובה עד היציאה לפגרת הקיץ".

מה שאירע לאחר מכן העיד כי במקרה זה התנהלו המרחב הפוליטי והספורטיבי במנותק לחלוטין. "הדינמיקה בין יהודים לערבים בתחום הכדורגל לבטח לא בישרה את מה שאירע מעבר לפינה. היא לימדה על רצון מסוים בנורמליזציה ובדו-קיום", אומר עינב.

עשור לאחר מכן, כשפרצה מלחמת העולם השנייה, הביאו האירועים הדרמטיים מאירופה לרגיעה זמנית בין היהודים לערבים בארץ, שהתבטאה גם על המגרש, במה שמכנה עינב "הרמוניה" בין יהודים, ערבים ובריטים. באמצעות הכדורגל ניסו הבריטים להצליח במשימות מנוגדות שהציבו לעצמם, בהן הענקת חסות לבניין הבית הלאומי היהודי מחד גיסא ומניעת אפדייתם של תושביה הערבים של הארץ מאידך

ובאלימות פיזית. לפי גרסת אנשי הפועל, ששבו לתל אביב לאחר שניצחו גם מועדון מקומי בעיר האלב, החלו הצופים הסורים להקניט ולקלל אותם עוד לפני שהמשחק הסתיים.

מנגד, היו גם קולות אחרים ודוגמאות אחרות. ב-1924, כשהכוח וינה – מועדון יהודי שהפך לסמל ציוני מובהק – הגיע לשחק בארץ ישראל, פקדו את המגרש גם צופים ערבים מיפו. בצילום של הצלם התל-אביבי שמעון קורבמן הבחין עינב בערבים עומדים בקהל, מעט מאחורי הקהל היהודי, לא מתערים בהמון שהצטופף מסביב למגרש. "אין עוררין כי המשחק, שהפגיש שתי קבוצות ציוניות למטרות ציוניות, היה גם בילוי הגון לשעות הפנאי לתושבי תל אביב ויפו הלא-יהודים", אומר עינב.

ב-1931 פירסם "שאיפותינו", ביטאונה של תנועת ברית שלום, מאמר על היחסים הבין-גזריים (כך במקור) בארץ ישראל, ובו זכה הכדורגל לאזכור נרחב. "משחקי הכדורגל בין קבוצת אוניברסיטת קהיר וקבוצה יהודית בתל אביב וקבוצה מעורבת יהודית-בריטית בירושלים, משכו מספרים גדולים של יהודים וערבים בלי כל תקריות בין-גזריות. האווירה היתה מאוד ידידותית והוכיחה שלמרות המתח הפוליטי זה אפשרי לקבץ יחדיו את המגורים השונים של האוכלוסייה דרך ספורט ופעילויות חברתיות".

לחם ושעשועים

עינב, בן 35, נולד בקיבוץ בית אלפא והיום גר בחיפה. הוא שירת כקמ"ן (קצין מודיעין) בצבא, וכשפנה לאקדמיה החליט לשלב בין שני תחומי העניין שלו – מורח תיכון וכדורגל. "משחק הכדורגל צבר תאוצה בארץ בימי המנדט הבריטי, באותן שנים שהתעצב הסכסוך, ונהיה המשחק הפופולרי ביותר בקרב יהודים וערבים כאחד. זו היתה השפה המשותפת היחידה לשני צדדים יריבים, שלא היה להם כמעט דבר במשותף", הוא כותב בפתח הדבר לספרו.

"רציני להפנות את הזרקור של הסכסוך לפינה השוכה יותר, ולחפש מרחב חלופי להבנת היחסים בין שני הלאומים שנלחמו על הארץ", הוא אומר. "אני לא משלה את עצמי שכדורגל חשוב מבחינה מדינית, אבל לפעמים הוא מנבא, משקף ונותן זווית אחרת להתרחשויות", הוא מוסיף.

הספר החדש הוא עיבוד של עבודת הדוקטורט שכתב בבית הספר להיסטוריה באוניברסיטת תל

גיסא. "הכדורגל, בראייה בריטית, היה אמצעי שימושי לפתרון הסתירות האלה", אומר עינב. "הוא נתפס כמרחב ניטרלי, שבו פשוט יהיה להחיל את העיקרון המוכר בסעיף 2 של כתב המנדט: שמירת הזכויות של כל אזרחי א"י פלסטין ללא הבדל גזע ודת", הוא מוסיף.

עוד מיומם הראשון בארץ ניסו הבריטים לקרב בין יהודים וערבים, כששילבו שחקנים משני הלאומים בנבחרות שונות. ב-1921, בטקס החנוכה החגיגי של מועדון ספורט ירושלים, נערך משחק כדורגל בין נבחרת צבאית בריטית ובין נבחרת אזרחית ירושלמית. האחרונה הורכבה מפקידי ממשלה בריטים, כומר אנגלי, פרץ קורנפלד-דגן היהודי ממכבי ירושלים ומוסלמי בן משפחת נשאיבי (שמו הפרטי לא ידוע). "ההרבה על העיד על הרצון הבריטי להסיר חסמים בין

הכח וינה נגד מכבי יהודה, 1942. גם צופים ערבים הגיעו לצפות במשחקים של הקבוצות הציוניות

צילום: מאוסף שמעון קורבמן, מורא - מוזיאון ארץ-ישראל, תל אביב. בהישארות של האוסף והכלל, במנהל הנכסים הערבים, בסיועו של המנהל שמעון קורבמן, ז"ל

22.1x28.78	5/5	44	עמוד	הארץ - מוסף הארץ	27/05/2022	81823381-4
מכללת הדסה - 82040						

ד"ר עומר עינב. "דווקא בזמן מאורעות תרפ"ט היחסים הספורטיביים בין היהודים לערבים היו בשיאם" צילום: רמי שלוש

הערבי", כותב עינב בספרו מבחינת רמה וארגון, נתפס הכדורגל הערבי כנחות לעומת זה היהודי. רוב המפגשים בין קבוצות משני הצדדים הסתיימו בניצחון ליהודים. מסיבה זו, דווקא הניצחונות המועטים של קבוצות ערביות סוקרו בהבלטה בעיתונות התקופה. בינואר 1928, לדוגמה, ניצחה הקבוצה של בית הספר רוצ'ת אל-מעארף את גיי-מנסיה רחביה בגביע העירוני בירושלים, בתוצאה 1:5. סיקור המשחק – הזניח מבחינת משמעותו הספורטיבית – בעיתון "אל-ג'אמעה אל-ערביה", היה מלא בסופרלטיבים ו"נכתב באתוס של חל-שים נגד חזקים", כדברי עינב. תמונת המנצחים אף פורסמה בשער העיתון.

השורה התחתונה של הספר מורכבת ולא כו-ללת מסקנה חותכת. "הכדורגל חצה הגדרות וח-לוקות קשיחות וההישג המכריע הוא ביצורו כשפה משותפת יחידה לשתי תנועות לאומיות, שנאבקו על הארץ הזאת", אומר עינב. אבל במב-חן התוצאה הוא לא תמיד הצליח לגשר על הפ-ערים. "זה נע בין קירוב לקיטוב, בין איבה לאחוה – על המגרש ומחוצה לו", אומר עינב. "הגשר לא היה רחב ויציב דיו לעמוד בטלטלות שגרמו לו לקרוס בסופו של דבר".

את הספר מסיים עינב בציטוט של שמעון סא-מט ב"הארץ", שפורסם באפריל 1936, עם תחילת המרד הערבי. "...אין לערוב את הספורט עם פול-טיקה... היחסים ההדדיים והטובים בין ספורטאי-שני העמים יכולים להביא לשיפור יחסי הידידות בכלל. אין לשכוח, שאצל הערבים יש המון חובבי ספורט שאין רואים אותם כלל בהתחרויות שלנו. ינסו נא עוד הפעם ועוד הפעם המעוניינים והמוס-מכים בכיוון זה ואולי בכל זאת נשיג איזו תוצאה משמחת. לנסות אפשר בכל אופן". עינב קובע, ממרחק הזמן, כי נראה שלא ניסו מספיק.

היום המציאות שונה. כמחצית מהשחקנים בנבחרת ישראל הם ערבים. "לא כי מישוהו כפה את זה, אלא כי הם ראויים לזה מבחינה מקצ-ר עית", אומר עינב. "יכול להיות שאנחנו במקום טוב יותר", הוא מסכם. לפחות למראית עין ולפ-חות על המגרש.

מכריח אותם לשחק, ומאיים לפטר אותם אם לא יבואו למגרש", מספק עינב דוגמה.

היו גם מקרים שהניסיון הבריטי לרתום את הכדורגל כדי לקרב בין יהודים לערבים הסתיים באכזבה מקצועית. כך קרה ב-1941, כשהנציב הבריטי העליון כפה על ההתאחדות הארצי-ישרא-לית לשתף שחקן ערבי במשחק נגד אורחת יוקר-תית מחו"ל – קבוצת וונדררס (Wanderers) הבריטית מבולטון, ששיחקה בליגה האנגלית הראשונה. מפאת קוצר הזמן, כך נראה, לא הספ-י קו לבחור למשימה שחקן ערבי מוכשר מספיק ולשוער נבחר שחקן מיפו, חרף העובדה ש"היו שחקנים מתאימים ממנו, שהיו עושים שירות טוב יותר לכדורגל הערבי בא", כדברי עינב. בתום המחצית הראשונה, התוצאה הייתה 0:8 לקבוצה האנגלית. בשל המבוכה, התוצאה הוחלף השוער הערבי עבד אל-עיני אל-הבאב ממועדון הספורט הלאומי יפו, במאייר מליקה, שוערה היהודי של הפועל תל אביב, והנבחרת המקומית הצליחה לכבוש שלושה שערים עד שריקת הסיום.

העיתונות היהודית הארצישראלית לא חסכה בביקורת. "לפחות חמישה שערים אפשר היה לע-צור אילו לא נהגה ההתאחדות הארצית לכדורגל בקלות ראש והעמידה בשער שחקן, שאין לו מו-שג כדורגל מהה. רק כמחצית השנייה, כאשר הוח-לף השוער הערבי במליקה, התאוששה הקבוצה הביתית", דיווח "המשקיף" באופן מזלזל ופוגעני, ובלי להזכיר את שמו של השוער. "המצב נשתנה תכלית שינוי בחצי השני של המשחק, כשעל הש-ער הא"י הופקד שוער יהודי", דיווח "הארץ".

"בהכללה, יחס היהודים לתנועת הספורט הע-רבית היה מזלזל, מתעלם ומכטל כאופן גורף, לעומת יחס של קנאה, איבה ותחרות מהצד

התיים", אומר עינב.

במקרים אחרים, דווקא המתרחות בין הכר-י-טים ליהודים הביאה לתוצר הרצוי של קירבה בין יהודים וערבים. בנובמבר 1930, לדוגמה, היו אמורות להיפגש קבוצות הפועל חיפה והמשטרה הבריטית בחיפה למשחק משותף. אולם מפקד המשטרה בעיר הודיע כי לפי פקודת הנציב הע-ליון לא תוכל הקבוצה להתייצב. מעו יצא מתוק. לאחר הביטול חיפשה הפועל חיפה תחליף והזמי-נה את קבוצת אתחאד הערבית למגרש.

השוער הערבי אשם

מרחב בולט שבו נפגשו שחקני כדורגל יהודים וערבים היה קבוצות כדורגל שהוקמו במקומות עבודה גדולים, כמו אלה של המשטרה או עובדי הרכבת. ב-1929 פעלה קבוצת כדורגל של מחלקת המדידות הממשלתית ביפו. בין הש-חקנים הבולטים בשורותיה היו שלמה פוליאקוב מהפועל תל אביב והאחים עיסא ואליאס ע'נזור ממועדון הצעירים האורתודוקסי ביפו. בחסות הבריטים השלושה שיחקו יחד. גם חברת "של" התהדרה בקבוצות כדורגל מעורבות. ב-1932 כללה הנבחרת הארצית של החברה את זאב (וילי) ברגר מהפועל תל אביב וגדליה פוקס מה-פועל חיפה לצד מוחמד נשאשיבי ממועדון הס-פורט הערבי בירושלים.

הנסיבות הביאו את השחקנים לשים בצד את המאוויים הלאומיים שלהם ולהתאחד למען הק-בוצה המשותפת. "תאר לך שיש אדם רוויזיוניסט מצד אחד, ולאומן פלסטיני מנגד. הם לא ייפגשו לעולם במגרש הכדורגל, כגלל המתרחות, אבל שניהם עובדים כבנק ברקלים ומשחקים בליגה המקצועית של מקומות העבודה. המעסיק שלהם

קבוצת בית"ר ירושלים, שהורכבה אז מנערים יהודים יוצאי ארצות ערב, שכרה את המגרש שלה מאפנדי ערבי. לדברי ד"ר עומר עינב, "הדרתה של הקבוצה על ידי הממסד הציוני הביאה אותה לזרועות המועדונים הלא-יהודיים בעיר"

